

В.В. Загоровська, студентка 1 курсу групи ЕП-43
Науковий керівник – асист. Т.Ю.Мельник
Житомирський державний технологічний університет

ОСНОВНІ ЗАСОБИ ПІДПРИЄМСТВА ТА ПОКАЗНИКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХ ВИКОРИСТАННЯ

Функціонування будь-якого господарюючого суб'єкта неможливе без використання основних засобів. Основні засоби підприємства становлять важливу частину їх матеріально-технічної бази, зростання та вдосконалення якої є найважливішою умовою збільшення обсягів товарообігу, прибутків і підвищення їх технічної оснащеності.

У сучасних умовах господарювання питання визначення ефективності використання основних засобів підприємства є досить важливим та актуальним. Першочергове значення має поліпшення використання саме величезного національного багатства, яке міститься у основних засобах, оскільки це впливає як на кількісні, так і на якісні показники роботи підприємства, а також на ефективність суспільного виробництва.

Дослідженням питань ефективності використання основних засобів підприємства присвятили праці такі вітчизняні вчені-економісти: М.Г. Грещак, М.С. Герасимчук, С.Ф. Покропивний, М.Д. Білик, М.А. Болюх, В.М. Мельник, В.О. Мец, Г.В. Савицька, А.М. Поддєрьогін, В.М. Іваненко, В.А. Сідун та інші. Але й на сьогоднішній день проблема визначення та підвищення ефективності використання основних засобів потребує подальшого дослідження та вирішення.

В економічній літературі існує багато визначень терміна «основні засоби», відповідно існують певні відмінності в тлумаченні даного поняття.

Так, С.Ф. Покропивний пише, що основні засоби – це засоби праці, які мають вартість і функціонують у виробництві тривалий час у своїй незмінній споживчій формі, а їх вартість переноситься конкретною працею на вартість продукції, що виробляється (на платні послуги) частинами в міру спрацювання.

На думку Н.С. Стражевої, основні засоби – це знаряддя праці, які використовуються тривалий час, зберігаючи при цьому свою натуральну форму, і переносять свою вартість на готову продукцію, товари, послуги у міру зносу.

В. Бабич надає наступне визначення досліджуваному поняттю: основні засоби підприємства – це сукупність матеріально-речових цінностей, що діють у натуральній формі протягом тривалого часу як у сфері матеріального виробництва, так і в невиробничій сфері й вартість яких поступово зменшується у зв'язку з фізичним і моральним зносом.

У Податковому кодексі України існує інше визначення основних засобів: «основні засоби» – це матеріальні активи, у тому числі запаси корисних копалин, наданих у користування ділянок надр (крім вартості землі, незавершених капітальних інвестицій, автомобільних доріг загального користування, бібліотечних і архівних фондів, матеріальних активів, вартість яких не перевищує 2500 гривень, невиробничих основних засобів і нематеріальних активів), що призначаються платником податку для використання у його господарській діяльності, вартість яких перевищує 2500 гривень і поступово зменшується у зв'язку з фізичним або моральним зносом та очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких з дати введення в експлуатацію становить понад один рік (або один операційний цикл, якщо він довший за один рік).

Варто зазначити, що у класичному політекономічному визначенні основних засобів обмежень у розмірі їх вартості в грошовому виразі немає. Важливо, що вони беруть участь у виробничому процесі багаторазово і переносять свою вартість на виготовлений продукт частинами.

Виробничо-господарська діяльність та фінансовий стан підприємства багато в чому залежить від забезпеченості основними засобами та від їх використання. Вивчення стану основних засобів підприємства дуже важливе для аналізу та пошуку шляхів підвищення ефективності виробництва.

Отже, на сучасному етапі розвитку економіки основні виробничі засоби становлять головну частину матеріально-технічної бази будь-якої галузі, особливо промисловості. Ефективність використання основних засобів відіграє важливе значення для розвитку діяльності підприємства:

- збільшується економічний потенціал і виробничі можливості галузі, підвищується технічний рівень виробництва;
- складаються широкі можливості для прискорення переорієнтації підприємств на випуск нової продукції, яка користується підвищеним попитом у споживачів;
- збільшуються темпи зростання продуктивності праці, поліпшення якості промислової продукції та інших показників.

Сучасні підходи щодо оцінювання ефективності використання основних засобів досить різноманітні,

але всі вони ґрунтуються на системі натуральних та вартісних показників.

До натуральних показників належать екстенсивне та інтенсивне використання основного устаткування, віддача в натуральному чи умовно-натуральному вираженні, використання виробничої потужності та ступінь її освоєння.

До вартісних показників зазвичай відносять фондівіддачу, фондомісткість, співвідносні оцінки темпів зростання випуску продукції і темпів зростання обсягу основних засобів, фондоозброєність та продуктивності праці. Різні автори віддають перевагу різним показникам.

Вчений С.Ф. Покропивний зазначає, що система показників, яка повністю характеризує ефективність використання основних засобів, поділяється на два блоки:

1. Показники відтворення окремих видів і всієї сукупності засобів праці;
2. Показники рівня використання основних засобів у цілому і окремих його видів.

При аналізі основних засобів С.Ф. Покропивний велике значення надає показникам відтворення, так як відтворювальні процеси безпосередньо впливають на ступінь ефективності їх використання. Також він наголошує на тому, що наявна система показників відтворення основних засобів в подальшому потребує вдосконалення.

Н.М. Бондар для характеристики стану і використання основних засобів підприємства застосовує чотири групи показників:

- показники технічного стану та руху основних засобів (коефіцієнти зносу, придатності, оновлення, вибуття);
- показники завантаження основних засобів (коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного та інтегрального використання);
- показники технічного оснащення підприємства (фондооснащеність, фондоозброєність та енергоозброєність праці);
- показники ефективності використання основних засобів (фондовіддача, фондомісткість, рентабельність основних фондів).

Дещо відмінний підхід до оцінювання основних засобів виробництва наводить вчений В.А. Сідун. Він поділяє показники використання основних засобів на наступні три групи:

1. Показники ступеня зносу основних засобів (коефіцієнти зносу та придатності);
2. Показники інтенсивності відновлення основних засобів (коефіцієнти оновлення та вибуття, швидкість оновлення);
3. Показники ефективності використання основних засобів (загальні та часткові).

Наведені сучасні підходи визначення ефективності використання основних засобів дуже різноманітні, але в переважній більшості ґрунтується на одних оцінюючих показниках, які варто розглядати як три підсистеми:

- 1) показники, які характеризують технічний стан (відтворення) основних засобів;
- 2) узагальнюючі показники використання основних засобів;
- 3) часткові показники використання основних засобів.

На нашу думку, найважливішими шляхами підвищення ефективності використання основних засобів підприємства є: поліпшення складу, структури і стану основних засобів підприємства; удосконалення планування, управління і організації праці виробництва; зниження фондомісткості, підвищення фондівіддачі та продуктивності праці на підприємстві; підвищення та розвиток матеріального та морального стимулювання праці.

Вирішення проблеми підвищення ефективності використання основних засобів – це одне з основних завдань діяльності підприємств, від результату якого залежить фінансовий стан та конкурентоспроможність підприємства.